



BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QISH MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH

Xudayberdiyeva Tursinoy Mundizbayevna

ADU Boshlang'ich ta'lim kafedra katta o'qituvchisi.

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7854200>

ARTICLE INFO

Received: 09th April 2023

Accepted: 18th April 2023

Online: 20th April 2023

KEY WORDS

Akademik, mahorat, o'qish, rivojlantirish, muhit, Interaktiv, metodikasi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada Boshlang'ich sinflarda o'qish malakalarini shakllantirish, Boshlang'ich sinflarda o'qitish metodikasi, yutuqlari, muammo va yechimlari to'g'risida fikrlar yuritildi.

O'qish akademik muvaffaqiyat va intellektual rivojlanish uchun asos bo'lgan zaruriy mahoratdir. Bilim olish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini qurish, bilim olishga bo'lgan muhabbatni o'stirish uchun vositadir. Shuning uchun boshlang'ich sinflarda o'qish ko'nikmalarini shakllantirish juda katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada erta bolalik ta'limida o'qish ko'nikmalarini targ'ib qilishning bir nechta usullarini muhokama qilamiz.

1. Erta boshlang. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bola hayotining boshida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishni boshlash juda muhimdir. Bolalarga dastlabki yillarida o'qishga bo'lgan muhabbatni rivojlantirishga yordam berish ularning ilmiy muvaffaqiyatiga abadiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchi va ota-onalar bolalarga imkon qadar ertaroq kitob tanishtirishni boshlashlari kerak.

2. O'qish uchun qulay muhit yaratish. Bolalarda kitoblarga bo'lgan muhabbat shakllanishi uchun o'qishni rag'batlantiruvchi muhit yaratish zarur. Bunga rasmiy kitoblar, hikoya kitoblari, komikslar kabi yoshga mos o'qish materiallarini yetarli darajada ta'minlash orqali erishish mumkin.

3. Ovoz chiqarib o'qing. O'quvchilarga ovoz chiqarib o'qish savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirishning samarali usulidir. Bu usul o'quvchilarda tinglab tushunishni takomillashtirish, so'z san'atini qurish, yangi tushunchalarni o'rganish imkonini beradi. Hikoyalarning ovoz chiqarib o'qilganini eshitish orqali bolalar yangi g'oyalarga duchor bo'lib, ko'proq o'qishga ilhomlanishadi.

4. Mustaqil o'qishni rag'batlantirish. Mustaqil o'qishni rag'batlantirish o'qish qobiliyatini mustahkamlaydi, sabr-toqatni mustahkamlaydi, o'qishga bo'lgan muhabbatni shakllantiradi. O'qituvchi va ota-onalar o'quvchilarga o'quv kuni davomida mustaqil o'qish vaqti, o'quvchilarning uyda o'qishi uchun kitoblar tayinlash kabi o'z-o'zidan o'qish uchun ko'p imkoniyatlar yaratib berishlari kerak.

5. Amaliyot uchun vaqt ajrating. O'qish – muntazam amaliyotni talab qiladigan mahoratdir. Amaliyot uchun ko'p imkoniyatlar yaratib berish juda muhimdir. O'qituvchilar



har kuni o'qish vaqtini dars rejalariga kiritishlari mumkin, bu esa o'qish ko'nikmalarini mustahkamlashga va qiynalayotgan o'quvchilarga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

6. Qo'llab-quvvatlash: O'qituvchilar va ota-onalar o'qish bilan mashg'udlangan bolalarni qo'llab-quvvatlashlari kerak. O'qishni qiyin deb bilgan o'quvchilarga o'qituvchilarning qo'shimcha yordami, masalan, birma-bir o'qish darslari yoki uyda ota-onalar yordami kerak bo'lishi mumkin.

Boshlang'ich sinflarda o'qitish metodikasi o'quvchining akademik muvaffaqiyatiga poydevor qo'yadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda qo'llaniladigan eng samarali o'qitish metodikasini o'rganish va ular o'quvchining o'quv tajribasiga qanday qilib ijobiy hissa qo'shishi mumkinligi haqida so'z yuritish ko'zda tutilgan.

1. Interaktiv o'rganish: Interaktiv yoki "qo'l-qo'l" o'rganish passiv tinglashga emas, balki jalb qilishga e'tibor qaratadigan ta'lim usulidir. Masalan, o'qituvchi tashqarida matematika darsini olib, bolalar o'yinxonasidan oddiy shakllar qurish yoki fraktsiyalarni taqdim etish uchun foydalanishi mumkin. Ushbu turdagi interaktiv o'quv mashg'uloti o'quvchilarni o'quv jarayonining faol ishtirokchisi bo'lishga undaydi, ularning axborotni saqlashini rag'batlantiradi va muhim fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Differensatsiyalangan ko'rsatma. Bu o'qitish metodi har bir o'quvchining har xil o'rganadi degan fikr bo'lib, bir o'lchamli-barcha o'quv dasturi mavjud emas. Differensatsiyalangan ko'rsatma o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirish uchun darslar, mashg'ulotlar yoki topshiriqlarni moslashtirishni o'z ichiga oladi, shuning uchun har bir o'quvchi o'z tezligida bilim olishi va muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Masalan, o'qituvchi muayyan topshiriq uchun turli xil variantlarni taklif qilishi mumkin, masalan, yozish yoki tushunish mashqlarini tasvirlash.

3. Hamkorlikdagi o'quv: Hamkorlikdagi o'quv mashg'ulotlari darsda ijtimoiy ta'limni shakllantirishi, jamoaviy ishlarni ko'paytirishi va yuqori darajadagi fikrlashni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Hamkorlikdagi o'quv amaliyotlari o'quvchilarni o'zaro tayanishga, turli nuqtai nazarlarni muhokama qilishga, turli jamoaviy-tuzilish ishlarida ishtirok etishga undaydi. O'quvchilar boshqalar bilan ishlash orqali qimmatli muloqot va muammoni hal qilish ko'nikmalarini o'rganadilar. Tengdoshlar munosabatlarini kuchaytirish mumkin.

4. So'rovga asoslangan o'quv: So'rovga asoslangan o'rganish o'quvchilarni savollar berishga, ma'lumot izlashga va o'z-o'zidan bilimlarni yaratishga, qiziqish, ijodkorlik va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga undaydi. So'rovga asoslangan yondashuvda o'qituvchi o'ylangan savol tug'dirishi, o'quvchilarni ehtimoliy javoblarni tadqiq qilish va tadqiq qilishga undaydi. Bu usul ayniqsa o'quvchilarni jalb qilish, mustaqil fikrlashga ko'maklashishda samarali hisoblanadi.

5. Texnologiya integratsiyasi: Ta'limda texnika integratsiyasi texnologiyaning dars materiallari va darslariga kiritilishini anglatadi. Texnologiya integratsiyasi, birinchi navbatda, sinfning allaqachon tashkil etilgan ta'lim metodologiyalarini qo'llab-quvvatlaydi, masalan, o'quvchilarga qiziqarli va interaktiv dasturiy ta'minot dasturlari, raqamli ommaviy axborot vositalari va kompyuterga asoslangan simulyatsiyalar orqali o'rganishga yordam beradi.

Ta'lim oluvchilar har bir o'quvchi darsga o'ziga xos o'quv talablarini olib kelishi bilan o'qitish strategiyalarini to'ldirish va takomillashtirish uchun uzluksiz ravishda yangi o'quv



metodikalarini izlaydilar. O'qituvchilar qo'shimcha ko'rsatma va qo'llab-quvvatlash qarda kerakligini tushunish uchun avvalo o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini baholashlari kerak. Bu ular darsda foydalanishi mumkin bo'lgan o'quv metodikalarini tanlash to'g'risida xabardor qilishga yordam beradi. Interaktiv, qo'lbola, talabalar markazlashgan muhitni tashkil etish, texnologiyadan foydalanish, hamkorlik / so'rovga asoslangan o'quv mashg'ulotini o'tkazish orqali bolalarda o'rganishga bo'lgan asosli muhabbat va umrbod ehtiros paydo bo'lishi mumkin.

Bugungi pedagogika va unga davr munosabati masalasini o'rganish alohida ilmiy muammoga aylanib bormoqda. Shaxs o'zining mustaqil ijodiy faoliyati va o'z sohasining mahoratli mutaxassisi sifatida millat ijtimoiy tafakkurining rivojiga o'z ta'sirini ko'rsata olmog'i lozim. Mustaqil ijodiy faollik, ijodkorlik talaba-yoshlarning ijtimoiy bilimdonlik va ong asosida ijtimoiy hayotga tayyorgarlik darajasini ta'minlovchi mezon vazifasini o'taydi. Oliy pedagogik ta'lim tizimi bu borada muhim bosqich bo'lib, ayniqsa, pedagogika fakultetlarida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy mahorati, axloqi, odobi va zaruriy xislat, fazilatlarini shakllantirish va rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Turli xil muammoli topshiriqlarni o'quv fanlari yo'nalishlari bo'yicha bajarish, masalan, hisobot, sinov darslari uchun nazorat savollari tuzish va boshqalar. O'quv chiyoshlarning turli xil muammoli topshiriqlarni mustaqil holda fan yo'nalishlari bo'yicha bajarishlari ta'lim tizimining bir necha bosqichlarida davom etishi mumkin. Masalan, umumiy o'rta ta'limning DTSlarida amaliy mashg'ulotlarga vaqt ajratilgan. O'quvchilar ana shu amaliy mashg'ulotlarga qatnashganlarida mustaqil holda ishlab chiqarishda qatnashishning dastlabki ko'nikmalari paydo bo'ladi. Ta'limning keyingi bosqichlarida, masalan, litsey va kasb-hunar kollejlari ular turli xil amaliyotlarda bo'lib, muammoli topshiriqlarni mustaqil ravishda bajarishadi, hisobotlar tuzishadi, referatlar yozishadi. Oliy ta'lim muassasalarida talabalar ishlab chiqarish, diplomoldi va pedagogik amaliyotlarda bo'lishadi. Pedagogik amaliyotlar bilim sohasi gumanitar bo'lgan musiqa, tasviriy va amaliy san'at, mehnat ta'limi, boshlang'ich ta'lim va psixologik ta'lim yo'nalishlarida oxirgi bosqich talabalari uchun 14 hafta muddatda tashkil etiladi. Amaliyot davrida talabalar turli xil darslarni va darsdan tashqari ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil etishadi va kuzatishadi, tahlil qilishadi, xulosalar yozishadi. Amaliyot davrida ular mustaqil holda darslarga tayyorlanadi, dastlab o'qituvchi kuzatuvida, asosiy davrda esa mustaqil holda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlar ishlanmalarini ishlab chiqishadi va o'quv tarbiyaviy jarayonda tatbiq etishadi. Amaliyot yakunida hisobotlar tuziladi va taqdimot o'tkaziladi.¹

Xulosa qilib shuni ta'kidlamoq zarurki, boshlang'ich sinflarda o'qish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. O'qish ko'nikmalari o'rganishga bo'lgan muhabbatni shakllantirishda, bilim olishda, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlashda juda muhimdir. Erta boshlash orqali o'qishga qulay muhit yaratish, ovoz chiqarib o'qish, mustaqil o'qishni rag'batlantirish, amaliyot va qo'llab-quvvatlashga vaqt berish orqali o'qituvchilar va ota-

¹ Пожалуйста, не забудьте правильно оформить цитату: Содикова, Гулбахор. Boshlang'ich sinflarda o'qish malakalarini shakllantirish / Гулбахор Содикова, 3. Г. Бобоева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 15 (305). — С. 451-453. — URL: <https://moluch.ru/archive/305/68392/> (дата обращения: 20.04.2023).



onalar o'z o'quvchilarida o'qishga bo'lgan umrbod muhabbatni shakllantirishga yordam beradi.

References:

1. Содикова, Гулбахор. Boshlang'ich sinflarda o'qish malakalarini shakllantirish / Гулбахор Содикова, З. Г. Бобоева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 15 (305). — С. 451-453. — URL: <https://moluch.ru/archive/305/68392/> (дата обращения: 20.04.2023).
2. Kadirova, Zulayxo. "INTERNATIONAL LABOR MIGRATION POROCESSES IN UZBEKISTAN." Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв 3 (2018).
3. Kadyrova, B. "The Concept of Historical Consciousness and its Interaction with Social Intelligence." European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences 8: 189-194.
4. Турғуновна, Қодирова Бузулайхо, and Айнура Мархабаевна Бекжанова. "Бадий асарлар воситасида бошланғич синф ўқувчиларида тарихий онғни шакллантириш методикаси." Образование 8.9 (2022): 10.
5. Turgunovna, Kodirova Buzuloikho. "Gaming technologies to improve the efficiency of the educational process." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.02 (2022): 837-839.
6. Турғуновна, Қодирова Бузулайхо, and Айнура Мархабаевна Бекжанова. "Бадий асарлар воситасида бошланғич синф ўқувчиларида тарихий онғни шакллантириш методикаси." Образование 8.9 (2022): 10.
7. Кодирова, Бузулайхо Тургуновна. "ФОРМИРОВАНИЕ ВОСПРИЯТИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ." EUROPEAN RESEARCH: INNOVATION IN SCIENCE, EDUCATION AND TECHNOLOGY. 2020.
8. Kadirova, B. "PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL AND METHODOLOGICAL FEATURES OF THE FORMATION OF HISTORICAL CONSCIOUSNESS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS." harmony 3: 12.
9. Кодирова, Бузулайхо Тургуновна. "Специфика работы над художественно-историческим произведением в начальной школе." Вопросы науки и образования 7 (19) (2018): 213-215.
10. Кодирова, Бузулайхо Тургуновна. "Методологические основы формирования текстовой деятельности у учащихся в процессе постижения художественного произведения." Научные исследования 6 (26) (2018): 78-80.
11. Qodirova, B. "Analysis of verb terms in Uzbek and Kazakh language schools' manuals." Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems 12.6 (2020): 1125-1129.